

Hukukta Felsefe Neden Gereklidir? Aristoteles Düşüncesinden Hareketle Felsefî Bir Soruşturma

Nuray AZİZOĞLU¹

Özet

Hukuk gerek tekil olarak bireyin yaşamında gerekse genel olarak bireylerin yaşamında düzeni, ahengi sağlaması açısından adaletin inşa edilmesine hizmet eden yegâne unsurdur. Buna mukabil felsefe, adaletin tesis edilmesi hususunda hukukun uygulanabilirliği bakımından tanım ve yöntem sunacak olan bir alandır.

Bu çalışmamızda modern hukukun oluşmasına zemin oluşturduğunu düşündüğümüz Aristoteles'in, *Eudomas'a Etik* ve *Nikomakhos'a Etik* eserleri başlıca iki kaynak olarak ele alınacaktır. Filozofun ortaya koyduğu prensiplerin bugünkü hukuk açısından hem yasa ve kanun koymada hem de pratikte hüküm vericiler tarafından uygulanabilirliğine sağladığı katkı gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aristoteles, hukuk, felsefe, iyi, erdem

1. GİRİŞ

Yasa ve kanunların belirlenmesi konusundaki tanım ve yöntem hataları kadar onların uygulanması konusunda ortaya çıkan hatalar vardır. Bunlar adaletsizliklerin nedeni olmaktadır. Hakkaniyet ve adalete uygun kararlardan uzaklaşmak ise toplum içindeki bireylerin vicdanında derin yaralar açtığı gibi toplum vicdanındaki yaraları da derinleştirmektedir. Bu durum günümüz hukukunun kendi içinde tanım, kavram ve yöntem üretmekteki aporia'sından² kaynaklandığı söylenebilir. Ortaya çıktığı düşünülen bu sorunların çözümü için felsefenin sunduğu imkânlarla müracaat etmenin zorunluluğuna dikkat çekilmeye çalışılacaktır. Bunu yaparken Aristoteles'in günümüz modern hukuku için miras bıraktığını düşündüğümüz yukarıda adları ifade edilen temel iki eser ele alınacaktır.

Hukukun bir amacı hakkaniyet çerçevesinde adaleti gerçekleştirmek olsa da diğer bir amacı adaletin tesis edilmesiyle insanların *iyi* ve *mutlu* bir şekilde yaşamalarını sağlamaktır. Bu

¹ Uludağ Üniversitesi Felsefe Bölümü Doktora Öğrencisi, Tez Aşaması, E-Posta: aziz.nuray@gmail.com

² Aporia, açmaz anlamına gelmektedir.

çalışmada Aristoteles'in bahsedilen eserlerinde incelediği iyi ve erdemler meselesi ele alınarak filozofun etik üzerinden adalete yönelmesinin günümüz hukukuna katkısı ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Böylece gerek ceza hukuku gerekse özel hukuk alanlarında hukukun tüm alanlarını kapsayan etik anlayışının ortaya koyduğu felsefi analiz yönteminin günümüz hukukuna katkısı serimlenmeye çalışılacaktır.

2. Aristoteles'in Erdemleri

Erdem eylemi gerekli kılan etiğin bir meselesidir. Erdem etiği anlayışı Sokrates (M. Ö. 399) ile başlar. Onun düşüncesinde erdem ile ahlâk bilgisi aynı şeydir denebilir ve ahlâk bilgisi yanlış sanıların terk edilerek gerçek bilginin peşinden gidilmesiyle ahlâk sahasında bir önem arz eder.³ Sokrates'in düşüncesinde eğer bir şeyin en iyi şey olduğunu bilen birinden söz ediliyorsa bu durumda o kişinin iyiden başka bir şey yapması beklenemez, fakat bir kişi yanlış bir eylem içerisindeyse o zaman onun yanlış eyleminin kaynağı yalnızca cehalet olarak kabul edilir.⁴ İşte bu nedenle Sokrates ahlâk bilgisi ile biraz önce de ifade edildiği gibi erdem daima bir ve aynı şey olduğunu göstermeye çalışır. Platon'un

Sokrates'in Savunması adlı eseri Sokrates'in bu düşüncelerini görmek adına değerli bir eserdir.

Sokrates'in Savunması adlı eserde Sokrates kendisini suçlayanlardan ötürü yasa ve kanun koyucuların huzuruna çıkar. Yargılayıcılar Sokrates'e, hem yerin altındakileri hem de götekileri araştırmasının bir işgüzarlık olduğunu ve bu durumun bir suç olduğunu ifade eder [Platon, *Sokrates'in Savunması* 19B].⁵ Sokrates esasında dünyada ve evrende olup bitenleri anlamaya çalışmak üzere araştırma yapmaktadır. Bir yönüyle bilim araştırması yapmaktadır. Düşünür bu araştırmayı insanlar içinde yapmaktadır. Ayrıca insanların sorduğu soruları hiç çekinmeden cevaplar. Bu durum genç yaşlı demeden insanlar üzerinde bir etki uyandırmaya başlamıştır. Dönemin ileri gelenleri Sokrates'in uyandırdığı bu etkiden rahatsız olmuştur ve inandıkları geleneklerin ortadan kalkacağına dair bir korku içerisine girmiştir. Bu nedenle Sokrates'in ulu orta bir biçimde yaptığı araştırma ve soruşturmaların yargılanmayı gerektirdiğini düşünmüştür. Filozofa yöneltilen bu suçlamalar onu yargılayanlarda ete kemiğe bürünmüştür. Böylece filozofun yapıp ettiklerinin bir 'suç' olduğuna dair yargı, yasal

3 KENNY, Anthony, *Antik Felsefe: Batı Felsefesinin Yeni Tarihi*, Çev: Serdar Uslu. İstanbul: Küre Yayınları, İkinci Basım, 2018. s. 66.

4 KENNY, Anthony, 2018, s. 66.

5 PLATON, *Sokrates'in Savunması*. Çev: Erman Gören. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2006. s. 37. Bundan sonraki alıntılarda eserin yazarı, adı ve paragraf numarası cümle bitiminde yer alacaktır.

hâle getirilmeye çalışılmıştır. Cezası dahi tespit edilmiştir. Cezası ölümdür. Kendisini yargılayanlar karşısında Sokrates:

“Mahkumiyetten ya da idam cezasından korkarak sizinle birlikte haksızlığa göz yummaktansa, yasanın ve haklının yanında daha fazla riski göze almayı uygun buluyordum [Platon, *Sokrates'in Savunması* 32B- 32C]. Ancak birisi ben konuşurken ve böylece ödevimi yerine getirirken bana kulak vermeyi arzu ettiğinde, genç olsun ihtiyar olsun, kimseyi asla geri çevirmedim. Para alınca sohbet eden, almayınca suspus duran birisi olmadım. Nasıl zenginlere sunduysam yoksullara da sundum kendimi. Sorular yönelttim, cevap vermek ya da söylediklerimi dinlemek isteyen herkese” [Platon, *Sokrates'in Savunması* 33A- 33B].

Sokrates kendi eylemlerinin yüceliğini fark edemeyen bir gurubun cehalet içinde olduğunu anlamıştır. Bu cehalet tam anlamı ile bilmemek anlamına gelmektedir. İşte bu nedenle iyi eylemi bilmek ile erdemli olmak bir ve aynı kabul edilir.

Aristoteles insanın hareketlerinin altında yatan amacın neliğini araştırarak bilgi temelinde bir etik inşa girişiminde bulunur. Bunu yaparken o insanın davranışlarının makul, man-

tıklı ve tutarlı olmasına dikkat çeker. Amaçların da amacı olarak gördüğü mutluluğa insanı ulaştıracak şeyin erdem olduğunu söyler. Ona göre insan mutluluğa, ancak ve ancak erdemle eylediği sürece erişebilir. Aristoteles eylemin öncesindeki erdem bilgisine sahip olunmasına vurgu yapsa da onun için asıl olan erdem yaşama geçmesi ve erdemli eylemin tekrar ederek insan yaşamında yerleşmesidir. Bundan ötürü Sokrates'in görüşünden ayrı bir çizgide olduğu anlaşılmaktadır.

Aristoteles'e göre erdemli olmayı ne sağlar? Şimdi bu sorunun cevabının peşinden gidelim.

“Delos'ta tanrıya düşüncesini açan biri Leto Tapınağı girişine, iyi, güzel ve hoşun hepsinin ayrı ayrı alındığında aynı özellikleri taşıyan şeyler olmadığı anlamına gelen şu dizeleri yazdırmış: en güzel şey en adil olandır, en iyi şey sağlıklı olmak; en hoş şey ise kişinin arzuladığı şeye kavuşması. Ne ki biz buna katılmıyoruz, çünkü her şeyin en güzeli ve en iyisi olan mutluluk en hoş şeydir.”⁶

Aristoteles eserinin henüz başında Leto Tapınağının girişinde yazılmış olan tüm bu birbirinden ayrı düşünceleri tek bir kelime altında topluyor: O kelime Mutluluk'tur. Mutluluk her şe-

6 ARİSTOTELES, *Eudemos'a Etik*. Yun. Çev: Saffet Babür. Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 1. Baskı 2015. s. 9. [1214a].

Bundan sonraki alıntılarda eserin yazarı, adı ve paragraf numaraları cümle sonunda yer alacağından ayrıca dipnot verilmeyecektir.

yin en güzeli ve en iyisi olandır. Dolayısıyla düşünür, insanı mutluluğa ulaştıracak olanın mahiyeti/neliği üzerine bir tartışma yürütmektedir denebilir. Ancak Aristoteles bu araştırmasını yürütürken insanın erdemli eylemlerinin tekrar edilerek insanın yaşantısı hâline gelmesine vurgu yapar.

Aristoteles gerek *Eudemos'a Etik* adlı eserinde gerekse *Nikomakhos'a Etik* adlı eserinde erdemleri ruhu ilgilendiren şeyler olarak görür [*Eudemos'a Etik*, 1219 b]. Bununla birlikte o ruhun iki yanı olduğunu ve bunların akıldan pay aldığını düşünür. Akıldan pay alan bu iki yandan biri *buyurmaktadır*. Buyurmakta olan yanın özelliği düşünmedir. Öteki yan ise *boyun eğmektedir*. Akıldan pay alan, fakat boyun eğmekte olan yanın özellikleri beslenme ve büyümedir. Bu yan sadece insan ruhuna has olmayıp beslenme ve büyümekte olan diğer canlılar da bunun içine girmektedir [*Eudemos'a Etik*, 1220 b]. Filozof için aklın boyun eğmekte olan yanı her ne kadar aklın buyurmakta olan yanına tabi olsa da bu yanın yönettikleri vardır. Aklın boyun eğmekte olan yanı; *iştah* ve *duygulanımları* yönetir. *Duygulanımlar* ise ona göre tutku, korku, utanma ve arzu gibi şeylerdir [*Eudemos'a Etik*, 1220 b]. Dolayısıyla Aristoteles'e göre boyun eğmekte olan yan akılı yönetemez. Aksine akla tabi olarak *iştahı*

ve duygulanımları yönetir. Bundan dolayı Aristoteles insanın, ruhun akıldan pay alan bu iki yanını her durumda taşıması gerektiğini düşünür [*Eudemos'a Etik*, 1220 a].

Aristoteles için ruhun akıldan pay alan tarafları olduğu gibi ruhun erdemden pay alan tarafları vardır. Bunlar karakter erdemi ve düşünce erdemidir. O düşünce erdemini aklın buyurmakta olan yanına özgüler. Bundan ötürü düşünce erdemi karakter erdemine hükmeder. Buna karşılık karakter erdemi ise akıldan doğrudan pay almasa da doğal olarak⁷ akıl taşıyan yanın peşinden gider [*Eudemos'a Etik*, 1220 b]. Şimdi karakter erdemlerinin neler olduğu irdelenecektir.

Filozofa göre karakter erdemleri haz ve acı veren şeylerle ilgilidir. Haz ve acı veren şeyler de duygulanımlarla ilgilidir. En nihayetinde duygulanımlar da tutku, korku, utanma ve arzu ile ilişkilidir [*Eudemos'a Etik*, 1220 b]. Aristoteles'in düşüncesinde insanın tüm bu duygulanımlar ile iyiye ulaşmak gibi bir hedefi vardır. Bu nasıl mümkün olur? diye sordüğümüzde Aristoteles buna: “orta olma” (orta olan, ortada olan veya denge anlamlarına da gelir) şeklinde bir cevap verir [*Eudemos'a Etik*, 1220 b]. Orta olma ise iki aşırı ucun ortasında bulunmak anlamına gelerek dengeyi sağlar ve

7 Filozofun “doğal olarak”tan kastı her şeyin kendi doğal yerine doğru hareketine işaret etmesidir. Dolayısıyla burada fizik, örtük olarak dile getirilmektedir.

adalete de işte bu biçimde ulaşılır. Filozofun düşüncesine göre erdemden söz etmek ancak ve ancak ortada olma ile mümkün olur. Dolayısıyla Aristoteles kendisinin iyi'den kastettiği şeyin, Sokrates'in iddia ettiğinden farklı olduğunu görmemizi talep eder. Ona göre Sokrates, iyinin ve erdemlin bilinmesi gerekliliğini vurgular. Tekrar etmekte fayda var Sokrates, yapılacak en iyi şeyin ne olduğunu bilen insanın, iyiden başkasını yapamayacağını ve tüm yanlış eylemlerin tamamen cehaletin bir ürünü olduğunu düşünür.⁸ Hâlbuki Aristoteles işte bu nedenle Sokrates'e itiraz eder ve erdemlin ne olduğunu bilmek yerine erdemli olmanın gerekliliğine işaret eder [*Eudemos'a Etik*, 1216 b, *Nikomakhos'a Etik* 1103 b].

Aristoteles düşüncesinde erdemli olmak, yukarıda ifade edilen insan duygulanımlarının ortada olma hâline gelmesiyle mümkün olur. Bu sayede bir iyiden söz edilebilir.⁹ Bize iyiden söz etme imkânını veren orta olan örneklerle incelenmektedir. Şimdi bu örneklerden bazılarını hukuk davalarının bir olgusu olduğu için özellikle ele alacağız. Öfkeli bir duygulanımdır ve fazlasıyla fazla olan aşırı uçtur. *Vurdumduymazlık* da bir duygulanımdır ve o da fazlasıyla eksik olan karşı

uçtur. Her iki ucun *orta'sı* ise *sakinlik* tir. Aristoteles felsefesinde orta olan *sakinlik* bir erdemdir. Ardından zikredilebilecek örnek, *Savurganlık'tır*. *Savurganlık* fazlasıyla fazla olan aşırı uçtur. *Cimrilik* de fazlasıyla eksik olan karşı uçtur. Her ikisinin orta olanı ise *cömertliktir* [*Eudemos'a Etik*, 1221 a]. Filozof için cömert insan, uygun kimseye, uygun miktarda, uygun zamanda verilmesi gerektiği şekilde verendir ve cömert olan insan üzülmeye veya zorla¹⁰ bir şeyi vermez. Üzülmeye bir şeyi veren insanlar cömert olarak adlandırılmaz, çünkü bu tarz insanlar güzel şey yapmaktan çok mallarını ellerinde tutmaya çalışır [*Eudemos'a Etik*, 1120 a]. Bundan ötürü bu tarz bir davranış cömert bir insanın yapacağı davranış olarak görülmediği için erdemli eylem ortaya çıkmaz.

Filozofun görüşünde süreklilik ve bölünebilirlik içindekiler bir devinim¹¹ hâindedir. Devinim ise eylemdir. Her ne kadar Aristoteles “Eylem bir devinimdir” diye eserinde yazmış olsa da biz bundan devinimin de bir eylem hâlinde olduğunu anlamaktayız. Çünkü Aristoteles tam da burada, eylemin bir devinim olduğunu söylerken, sürekli oluş ve bozuluşun yaşandığı bu âleme¹² işaret eder.

8 KENNY, Anthony, 2018, s. 66.

9 ARİSTOTELES, *Nikomakhos'a Etik*, Yun. Çev: Furkan Akderin. İstanbul: Say Yayınları, 2. Baskı. 2015. s. 27.

10 Vurgu bana aittir.

11 Devinimin, hareket anlamında kullanıldığı da söylenebilir.

12 Bu âlem'den kastı: Fizik yasalarının geçerli olduğu içinde yaşadığımız evrendir.

Aristoteles karakter erdeminin, bölünebilir ve sürekli devinim hâlindeki aşırı uçlarda bulunan eylemlerin ortaya çekilmesiyle elde edileceğini vurgular. Ona göre:

“Bir şey sürekliyse ve bölünebiliyorsa onu bölerek daha fazlasını elde edebiliriz, öte yandan eşit dediğim şey ise fazla ya da eksik olanın ortasıdır. Bir şeyin ortasını bulmak istediğimizde iki uca eşit mesafeden söz ederiz, herkes için orta aynıdır.” [*Nikomakhos’a Etik* 1106a]

Görüldüğü gibi, filozof bir şeyin ortasının iki uca eşit mesafedekinin bulunmasıyla mümkün olacağını gösterir. Böylece orta olanın iyi olduğu iddiası yerli yerine oturtulabilecektir [*Nikomakhos’a Etik* 1103b, 1105b]. Filozof insanın duygulanımların orta olana yaklaşmasının onu iyi huylu ortadan uzaklaşmasının ise onu kötü huylu kılacağını ifade eder [*Nikomakhos’a Etik* 1106a]. Buna karşın duygulanımların iki ucundan biri ile yaşamaya devam etmek ise ‘kötülük’tür [*Nikomakhos’a Etik* 1106a]. Ancak bazı eylemlerin kendisi her durumda kötüdür. Bundan dolayı onların ortalarını yapmak ya da yapmamak söz konusu bile olamaz. Olmamalıdır. Bunlardan bazıları, kıskançlık, utanmazlık, hırsızlık, cinayettir [*Nikomakhos’a Etik* 1107a].

3. Erdemin Hâkimlerin Hakkaniyetli Karar Vermelerine Katkısı

Hukukun konusu olan bir davada, davacı- davalı arasında hüküm vermek

söz konusu olduğunda Aristoteles bize bugüne bakan yönü ile ne söyler? Bu soruya cevap aramaya çalışalım.

Aristoteles’in düşüncesine göre sadece tek bir iyi eylemle ya da yalnızca bir günlük iyi eylemlerle iyi olunamaktadır [*Nikomakhos’a Etik* 1098a]. Dolayısıyla iki aşırı ucun ikisinden kurtulup bir sefere mahsus iyi bir eylemde bulunmak orta olanı yapmak anlamına gelemmez. Sadece bir gün boyunca iyi eylemlerde bulunan insanların dahi orta olanı eylemedikleri düşünülmektedir. Zira “bir şey sürekliyse ve bölünebiliyorsa onu bölerek daha fazlasını elde edebiliriz, öte yandan eşit dediğimiz şey ise fazla ya da eksik olanın ortasıdır” [*Nikomakhos’a Etik* 1106a]. Dolayısıyla uçlarda olanların ortaya gelmeleri gerekmektedir. Her ne kadar sürekli ve oluş- bozuluşa tabi olup bölünmeler yaşansa da hedeflenen şey tam da bu bölünebilirler arasında yer alan ortaya kavuşmaktır. İnsan ortaya kavuşmak ister. Ancak bu durum, kısa süreli istemeler şeklinde kendini gösterdiği takdirde istenen şeyin bir tercih niteliğine kavuşması söz konusu olmaz. Bundan ötürü davranışlarda tutarlılık görülmez. Böylelikle insan uçlarda kalma hâlinde kopuş gerçekleştiremediğinden erdemli olmayı da başaramaz [*Nikomakhos’a Etik* 1108a].

Yasa ve kanunları uygulamakla sorumlu olanlar öncelikle iyi ve kötü olanın ne olduğuna dair bir belirleme-

de bulunmaları gerekmektedir. Eylemleri aşırı uçlarda yer alan bireylerin kısa süreli iyi hareketler sergilemeleri onların ortaya kavuşmak istediklerini gösterse bu durum onların erdemli olduklarını göstermez. Zira kısa süreli ve devamlılığı olmayan iyi eylemlerle insan erdemli olamadığı gibi mutluluğa da erişemez. Bu biçimde insanlar daima uçlarda kalarak ortadakilerin ismini almaya çalışsalar da yine de tam anlamıyla başarılı olamazlar.

Yasa ve kanunları uygulama makamında bulunanların taraflar arasında çelişkileri ortaya koyması bakımından bu yönetime dair bilgi hakkaniyetli karar vermede etkilidir. Böylece iyi davranışın ve iyi davranışı yapanın ortaya çıkması olanaklı hâle gelir. Aşağıda ele alınacak örnek ortaya çıkabilecek problemlerin farkına varılmasını sağlar niteliktedir.

“Öfke patlaması yaşayan insan haksızca iyi durumda olanları kıskanır, kıskanç insan ise bu konuda aşırıya kaçarak herkesin karşısında acısını belli eder. Haset dediğimiz insan ise asla üzülmeyeceği gibi karşısındakinin acı çekmesinden zevk duyar” [*Nikomakhos’a Etik* 1108b].

Dolayısıyla hüküm verenlerin gerek ellerindeki delilleri değerlendirirken gerekse tarafların erdemli hâlleri hakkında tespitite bulunurken iyi eylemlerdeki orta olma durumlarındaki istikrarı dikkate almalarını zorunluluk arz eder. Aksi takdirde örnekteki gibi öfkeli kişinin öç almaya daha yatkın

olduğu dikkatlerden kaçabilecektir [*Eudemos’a Etik*, 1222 b]. Öfkeli kişinin öç alması ödüllendirilerek hakkaniyetten uzak hükümlerin verilmesinin önünü açılmış olur. Bu ise üstün yararı korunması gereken taraf ve tarafların aleyhine hakkaniyetten uzak hükümler verilmesine neden olur. Bu ise Türk Medeni Kanunu’nun dördüncü maddesi olan hakkaniyet ilkesini zedeleyeceği gibi toplum vicdanında derin yaraların açılmasını neden olabilecektir. Aynı zamanda böyle bir durum karar vericinin ortada olma (dengede) hâlinde yoksun olduğunun bir göstergesi sayılarak adaleti tesis etme imkânını yaralar. Dolayısıyla hüküm vericinin iyi eylem ve erdemden yoksun olduğunun göstergesi hâline gelir. Bundan ötürü:

“Bir konuda daha önceden ortaya konulan şeyleri bilmek, her konuda kesin ifadeler kullanmayı bir zorunluluk olarak görmemek, konuya ve incelemeye uygun tarzda bir arayışa girmek en doğrusudur” [*Nikomakhos’a Etik* 1098b].

Her olayın biricikliği olduğu ilkesinden hareketle aşırı uçların neler olduğunu anlaşılabilir iki aşırı ucun arasındaki iyi olan, orta olan bulunduktan sonra erdemli eylem ortaya çıkarılmıdır. Orta olan keşfedildikten sonra taraflardan hangisinin hareketlerinin erdemli olduğu konusunda bir belirleme yapılabilir. Aristoteles’e göre tüm bunlar da sadece eylemlerden anlaşılabilir [*Nikomakhos’a Etik* 1107b].

Hukukun konusu olan davaların tamamında tüm bunları düşünmek için berrak bir zihin gereklidir. Ayrıca zihnin tüm şartlanmalardan arındırılmış olması icap eder.¹³ Çünkü karşılaşılan her somut olay biricik bir olay niteliğindedir. Ayrıca bir ihtimamı hak eder. Her bir olayın kendi içindeki biricikliğine gösterilen ihtimam davada orta olan tarafın ortaya çıkmasını sağlar. Böylece Aristoteles'in eserinde de ele aldığı gibi dövüklerini ama şiddet kullanmadıklarını söyleyen kişilerin kötü eylemleri anlaşılabilir [Eudemos'a Etik 1221b].

Dolayısıyla yasa koyuculara ve yasalari uygulayanlar iki aşırı uç ortasında yer alan ortada olma hâlinin tespitini sağlamaktır. Bununla birlikte kanunlar düzenleyerek bireylerin yaşamına adilce katkıda bulunmaktır [Eudemos'a Etik 1226b]. Bu durum uzun vadede toplum içindeki bireylerde adaletli bir yaşama dair bilincin oluşmasına ve yerleşmesine imkân sağlar. Böylelikle bireylerin hem iyi ve erdemli hem de mutlu yaşamaları söz konusu olur.

4. SONUÇ

Bu makale iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde Aristoteles'in etik anlayışını şekillendiren erdem konusu tartışılmıştır. İkinci bölümde ise erdemlerin yasa ve kanunları uygulayanların üzerindeki katkısı incelenmiştir.

Aristoteles'in felsefesinde bir eylemin erdemli bir eylem olduğunun

göstergesinin ancak ve ancak orta olana yaklaşmakla gerçekleşebileceği üzerinde durulmuştur. Orta olan ise iki aşırı uç olandan uzaklaşmakla elde edilebilecek bir faaliyet olarak düşünülmüştür. Dengeli ve ölçülü olan anlamlarına da gelen orta olan insan eylemlerinin sürekli olması durumunda bir erdemli, iyi davranış olacağı ifade edilmiştir. Mutluluk ise sürekli ve devamlılığı olan bu dengeli eylemlere bağlanmıştır.

Yasa ve kanunları uygulayan hüküm vericiler Aristoteles'e göre bir dava hakkında hüküm verirken öncelikle o davanın biricikliğine ihtimam göstermelidirler. Bu ihtimamla davada iyi ve kötü eylemler tespit edilerek aşırı uçlar ortaya konmalıdır. Bunun ardından orta olana en çok yaklaşan taraf belirlenmelidir. Ancak bu belirlemede bulunurken tarafların iyi eylemlerdeki sürekliliği ve iç tutarlığı göz önünde bulundurulmalıdır. Zira bir defaya mahsus iyi eylemin bir bireyde ortaya çıkmış olması o bireyi erdemli kılmamaktadır.

Sonuç olarak Aristoteles'in erdem etiği toplumdaki bireylerde iyinin ve adil olanın gelişmesine katkı sağlayacağından mutluluğun yerleşmesine de etki edecektir. İyinin, adil olanın ve mutluluğun toplumda yerleşmesini sağlayacak temel unsurlardan bir tanesi ise toplum adına karar verme yetkisi kendisine, toplum ve millet adına kanun koyucu tarafından tevdi edilen hüküm vericilerdir.

13 Selma ÇETİNER, *Yargı Etiği: Yargı Erki ve Değerler*, Ankara: Seçkin Yayınları, İkinci Basım 2016. s. 138.

KAYNAKÇA

- ARİSTOTELES: *Eudemos'a Etik*, Yun. Çev.: Saffet Babür. Ankara: Bilgesu Yayıncılık, Birinci Baskı 2015.
- ARİSTOTELES: *Nikomakhos'a Etik*, Yun. Çev.: Furkan Akderin. İstanbul: Say Yayınları, İkinci Baskı. 2015.
- ÇETİNER, Selma: *Yargı Etiği: Yargı Erki ve Değerler*, Ankara: Seçkin Yayınları, İkinci Basım 2016.
- KENNY, Anthony: *Antik Felsefe: Batı Felsefesinin Yeni Tarihi*, Çev.: Serdar Uslu. İstanbul: Küre Yayınları, İkinci Basım, 2018.
- PLATON: *Sokrates'in Savunması*. Çev.: Erman Gören. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2006.